

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлено етапи формування читацької компетенції молодших школярів, подано вправи на розвиток читацьких умінь на підготовчому етапі.

У зв'язку з розвиненням інформаційних технологій, читання книг у наш час часто замінюється грою в комп'ютерні ігри або переглядом телепередач. Тому інтерес до книжок та читання класичної дитячої літератури постійно знижується. Відтак дітям важко розуміти текст, розмірковувати над його змістом, оцінювати його значення, викладати свої думки про прочитане.

Водночас із року в рік ускладнюються завдання ЗНО з літературного читання. Необхідно готувати учнів, які вміють учитися, вибирати із різних джерел необхідну інформацію, ефективно задовольняти свої інформаційні потреби. Усі ці вміння формуються й розвиваються протягом навчання в школі і, у першу чергу, у початкових класах. У зв'язку з цим питання формування читацької компетенції школярів є досить актуальним.

Тому мета нашої статті – розглянути шляхи формування читацької компетенції на уроках літературного читання в початковій школі.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що ця проблема не є новою. Цією проблемою займалися Н. М. Бібік, Н. В. Кузьміна, П. П. Борисов, С. Є. Шишов, Дж. Равен, В. В. Краєвський, А. В. Хуторський та ін.

Головним завданням учителів і вчених є розкриття шляхів формування читацької компетенції.

До цього часу в педагогічній науці немає єдиного розуміння поняття компетенції. Розглянемо визначення цього терміну в різних джерелах. Так, у Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що освітня компетенція – сукупність знань, умінь, навичок, ставлень учня, які він має набути у процесі навчання [4]. В енциклопедії освіти зазначено, що компетенція – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріпленій результат [2, с. 409]. У тлумачному словнику С. І. Ожегова зазначається, що компетенція – це коло питань, у яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав [3, с. 289]. Радянський енциклопедичний словник дає таке визначення: компетенція (від лат. *competere* – добиваюсь, відповідаю, підходжу), – коло повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

особі; знання і досвід у певній галузі [5, с. 613]. Доктор педагогічних наук А. В. Хуторський звертає увагу на те, що освітня компетенція – це сукупність взаємозв'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня стосовно певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистої і соціально значущої продуктивної діяльності. Компетенція – це готовність людини до мобілізації знань, умінь, зовнішніх ресурсів для ефективної діяльності в конкретній життєвій ситуації [7, с. 152]. Науковці С. Є. Шишов, та В. О. Кальней зазначають, що компетенція – це загальна здатність, що оснований на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, які надбано завдяки навчанню [8, с.262]. У працях Ю. Б. Рубіна є таке визначення цього терміну: компетенція – особиста властивість спеціаліста вирішувати визначений тип професійних задач [1, с. 331].

Ми дотримуємось у цьому питанні визначення компетенції, що подане в Державному стандарті початкової загальної освіти.

Як було зазначено вище, особливу увагу вирішенню проблеми читацької компетенції приділено саме в початковій школі, оскільки вона закладає основи розвитку стійкого інтересу до літератури.

Отже, розглянемо етапи формування читацької компетенції молодших школярів.

У першому класі починається підготовчий етап – це етап навчання дітей читацькій абетці.

Початковий етап відбувається у другому класі. Він включає в себе накопичення мінімального рівня літературного розвитку і проби дітьми сил в самостійному читанні різних книг під керівництвом і наглядом вчителя.

У третьому класі діти проходять основний етап – етап безпосереднього формування навичок, що характеризують справжнього читача, який уміє самостійно і кваліфіковано читати доступні книги та інші друковані матеріали для розширення і поповнення своїх знань.

Заключний етап у четвертому класі формує в дітей читацькі уподобання та інтереси на базі отриманих за роки навчання знань про книги й уміння з ними самостійно діяти [6].

Детальніше зупинимось на *підготовчому етапі*.

На цьому етапі діти вчать сприймати зміст дитячих книжок на слух, розглядати книжки, установлювати найпростіші взаємозв'язки між їх змістом та оформленням, привчаються виділяти найважливіші написи на обкладинці (заголовок книги, прізвище автора) і відразу ж застосовувати отримані знання в самостійній діяльності з книгою: складати із знайомих букв склади, слова, читати написи. Проходячи підготовчий етап, учні під керівництвом учителя освоюють наступне коло читання:

– дитяча художня книга обсягом 8–30 сторінок у типовому оформленні;

– рівномірно представлена тематика читання: про Батьків-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

щину, про її героїв, про дітей, про тварин, про рослини, про пригоди і чарівність;

– твори для читання вчителем уголос: казки, вірші, оповідання, загадки обсягом 1–2 сторінки.

Для отримання кращого результату при формуванні читачької компетенції, слід використовувати такі прийоми самостійної читачької діяльності, які передбачають:

– сприйняття та відтворення змісту прослуханого твору за допомогою вчителя;

– орієнтування в книзі з обкладинки та ілюстрацій всередині книги після її прочитання вголос;

– освоєння закономірного зв'язку: зміст книги – ілюстрації, заголовок, автор;

– упізнавання прочитаних на уроці книг не менш ніж за двома з цих показників.

З досвіду роботи знаємо, що інтерес до читання, бажання читати самостійно виникає в тому випадку, коли читач-першокласник вільно оволодів усвідомленим читанням і в нього були розвинені навчально-пізнавальні мотиви. Тому одним із способів підвищення якості читання необхідно визнати цілеспрямоване управління навчанням читання.

Як відомо, інтерес до читання книг формується під час уроків літературного й позакласного читання та в позаурочний час.

Для розвитку читачької компетенції першокласників на уроках навчання грамоті та на уроках літературного читання пропонуємо спеціальні вправи:

– вправи з орфоепічною вимовою (чистомовки, скоромовки);

– вправи, які виробляють увагу до слова і є передумовою правильного читання (методика розвитку техніки читання за системою Едигей);

– вправи, що розвивають оперативне поле зору і пам'ять (дзиджаче читання, зорові диктанти за системою Федоренко);

– вправи, що розвивають гнучкість і швидкість читання вголос та про себе.

З метою вироблення навички злитого читання слів і розвитку артикуляції при виконанні цих вправ застосовуються різні техніки ігрового навчання:

– «гра в хованки»,

– «уявне слово»,

– «читання за диктором»,

– синхронне читання «буксиром»;

– «підкажи слівце».

Підтримати інтерес першокласників до читання й виробити загальні навчальні вміння, необхідні для роботи із книгою на цьому етапі, допомагають різні засоби навчання:

– наочні посібники;

– демонстраційні картини;

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

- навчальні таблиці,
  - ілюстративний матеріал для словниково-логічних вправ;
- альбоми сюжетних картинок;
- книги;
  - електронні презентації.

Для занять із позакласного читання на підготовчому етапі навчання важливо використовувати такий порядок дій:

1. Показ учням книги, яку треба читати.
2. Підготовка дітей до сприйняття обраного твору.
3. Читання вчителем цього твору вголос.
4. Рекомендації до самостійної роботи вдома.

Досвід свідчить, що метод «читання-розглядання» збуджує в першокласників інтерес до об'єктів навчання (до книг), викликає колективне переживання.

На уроках читання важливу роль відіграє бесіда. Характер бесіди за прочитаним текстом визначається, з одного боку, особливостями літературного твору, з іншого – віком і підготовкою дітей (ураховується невеликий запас життєвих уявлень школярів, прямолінійність оцінок, слабе вміння міркувати, відсутність підготовки до аналізу літературних творів).

Таким чином, як показує досвід роботи, систематичне використання вчителем вищезазначених вправ і різноманітних варіантів дій сприяють формуванню навички усвідомленого читання і вміння самостійно працювати з текстом.

Література:

1. Глобализация образования: Компетенции и системы кредитов / авт. кол.: А. А. Егоров и др.; под общ. ред. Ю. Б. Рубина. – М. : Маркет ДС Корпорейшн, 2005. – 490 с.
2. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України, головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М. : Русский язык, 1990. – 917 с.
4. Поняття компетентності у новому Державному стандарті початкової загальної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.docs.google.com>
5. Советский энциклопедический словарь. 3-е изд. – М. : Советская энциклопедия, 1984. – 1600 с.
6. Формирование читательской компетентности учащихся начальной школы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola-mo/2012/01/20>
6. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в общеобразовательной школе. – М. : ИОСО РАО, 2002. – С. 135–157.
7. Шишов С. Е. Школа : мониторинг качества образования / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 316 с.